

CPB Memorandum

Sector : Arbeidsmarkt en Welvaartsstaat
Afdeling/Project : Arbeid
Samensteller(s) : Rob Euwals, Daniël van Vuuren, Adri den Ouden, Janneke Rijn
Nummer : 171
Datum : 12 december 2006

Arbeidsaanbod naar sociaaldemografische kenmerken

In dit memorandum wordt een overzicht gegeven van het arbeidsaanbod in Nederland naar verschillende sociaaldemografische kenmerken, zoals geslacht, leeftijd, gezinssituatie, opleiding en etniciteit. Naast de beschrijvende statistieken wordt op basis van eerdere CPB scenario's de toekomstige ontwikkeling van het arbeidsaanbod van de verschillende groepen beschreven. Bij de beschrijving van het arbeidsaanbod wordt gekeken naar het aantal personen dat werkt of actief op zoek is naar een baan, en naar het aantal gewerkte uren.

1 Introductie

De ontwikkeling van het arbeidsaanbod speelt een belangrijke rol bij de houdbaarheid van de overheidsfinanciën. Door de vergrijzing komt de houdbaarheid onder druk te staan. Extra groei van het arbeidsaanbod kan deze druk niet geheel wegnemen (zie bijv. De Beer, 2006), maar het kan wel een belangrijke bijdrage leveren (zie bijv. tabel 6.1 in Van Ewijk et al., 2006). Zonder aanvullend beleid zal de toekomstige groei van het arbeidsaanbod naar alle waarschijnlijkheid lager zijn dan de groei aan het einde van de 20e eeuw. De stijgende arbeidsdeelname van ouderen zal, net als de effecten van reeds bestaand beleid, bijdragen aan de groei van het arbeidsaanbod, maar dit zal de afzwakkende groei van de arbeidsparticipatie van vrouwen niet volledig kunnen compenseren (Van Vuuren en Euwals, 2006). Dit memorandum laat de huidige en toekomstige *samenstelling* van het arbeidsaanbod zien. Hieruit blijkt welke sociaaldemografische groepen nog potentieel arbeidsaanbod herbergen, wat nuttige informatie is in het licht van de discussie rond vergrijzing en de houdbaarheid van de overheidsfinanciën.

Euwals en van Vuuren (2005) bespreken een beleidsneutraal scenario voor de ontwikkeling van het arbeidsaanbod tot het jaar 2050.¹ Volgens het scenario neemt het arbeidsaanbod in de periode 2005-2040 af met circa 300 duizend personen. Bij constante participatiegraden (naar leeftijd en geslacht) zou de teruggang zelfs meer dan 700 duizend personen bedragen. De voorziene stijging in participatiegraden maakt echter meer dan de helft van dit verlies goed. Ongeveer viervijfde van de voorziene participatiestijging komt voor de rekening van vrouwen, in het bijzonder de oudere leeftijdscategorieën. Een tweede belangrijke onderliggende factor van de voorziene participatiestijging is de hervorming van de WAO (WIA).

In een eerdere publicatie van Roodenburg en van Vuuren (2004) worden vier scenario's voor de toekomstige ontwikkeling van het arbeidsaanbod beschreven. In drie scenario's neemt de participatiegraad toe, wat resulteert in een gelijkblijvend dan wel toenemend arbeidsaanbod. In het meest ongunstige scenario verandert de participatiegraad echter nauwelijks, en resulteert een afname van het arbeidsaanbod als gevolg van een negatief demografisch effect. In de twee 'middelste' scenario's is eveneens sprake van een negatief demografisch effect, maar dit wordt tenietgedaan door een positief participatie-effect. In het meest gunstige scenario is zowel sprake van een positief participatie-effect als van een positief demografisch effect. Merk hierbij echter op dat de groei van de potentiële beroepsbevolking in de vier scenario's betrekkelijk gunstig is ten opzichte van de meer recente Bevolkingsprognose 2004. Deze laatste heeft als uitgangspunt gediend voor het scenario in Euwals en van Vuuren (2005).²

¹ De notie 'beleidsneutraal' betekent hier dat het staande beleid in 2005, alsmede het voorgenomen beleid tot en met 2007, als uitgangspunt wordt genomen voor het verdere verloop van het arbeidsaanbod.

² Gemiddeld genomen komt de potentiële beroepsbevolking (20 t/m 65 jaar) in de vier scenario's circa 400 duizend personen hoger uit in 2040 dan in de scenario's in Euwals en van Vuuren (2005).

Het overwegend positieve participatie-effect in de scenario's komt voornamelijk tot stand door de toenemende arbeidsparticipatie van vrouwen. De ontwikkeling van de arbeidsparticipatie van ouderen en allochtonen en de effecten van hervormingen in de sociale zekerheid en vervroegde uittredingsregelingen spelen eveneens een belangrijke rol. In alle scenario's is sprake van een toenemende participatiegraad van niet-westerse allochtonen. Rekening houdend met een samenstellingseffect als gevolg van de vergrijzing stijgt de participatiegraad van niet-westerse allochtonen in de verschillende scenario's met 0 tot 10%-punt. De orde van grootte van deze stijging is vergelijkbaar met die van vrouwen, maar omdat de bevolking aanzienlijk minder allochtonen telt dan vrouwen, heeft de eerste categorie een kleinere invloed op de groei van het totale arbeidsaanbod. Voor ouderen geldt een nog sterkere stijging, maar ook hier gaat het om een relatief beperkte groep in vergelijking met vrouwen.

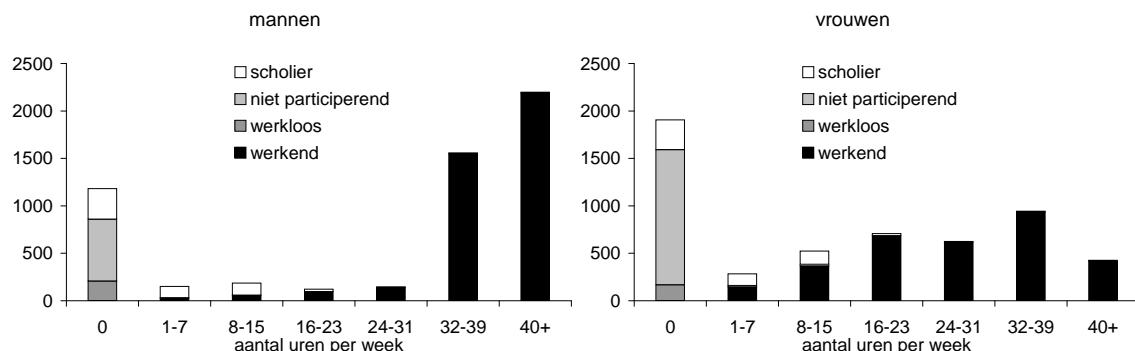
In dit memorandum geven we telkens per bevolkingsgroep een overzicht van het huidige arbeidsaanbod, gemeten in participatie en gewerkte uren. De gegevens zijn afkomstig van de Enquête Beroepsbevolking 2004 (EBB) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Ten tweede volgt per bevolkingscategorie een kwalitatieve bespreking van de voorziene ontwikkelingen van het arbeidsaanbod aan de hand van eerdere ramingen van het CPB. In de paragrafen 2-7 wordt achtereenvolgens ingegaan op het arbeidsaanbod naar geslacht, leeftijd (in het bijzonder jongeren en ouderen), gezinssituatie, opleiding en etniciteit. De conclusie volgt in paragraaf 8.

2 Arbeidsaanbod van mannen en vrouwen

Het arbeidsaanbod van mannen en vrouwen vertoont grote verschillen. Niet alleen is het arbeidsaanbod in personen van vrouwen nog altijd een stuk lager dan dat van mannen, maar ook de urenverdeling geeft een ander beeld te zien (figuur 2.1). Van mannen in de beroepsgeschikte bevolking (15 t/m 64 jaar) werkt ongeveer tweederde in een baan van 32 uur of meer (3,7 miljoen personen). Circa 320 duizend mannen die geen voltijds opleiding meer volgen hebben een deeltijdbaai van minder dan 32 uur per week. Van de overige 1,5 miljoen mannen volgt ruim 40% een voltijds opleiding, participeert bijna 45% niet op de arbeidsmarkt en is bijna 15% werkloos.³ Merk op dat de eerste categorie veel studenten en scholieren bevat met een (bij-) baan van maximaal 15 uur per week. De helft van de schoolgaande of studerende mannen boven de 15 jaar heeft een betaalde (bij-) baan.

³ We definiëren de categorieën zodanig dat ze elkaar uitsluiten (zie noot bij figuur 2.1). In werkelijkheid sluiten de categorieën elkaar natuurlijk niet uit, zo kan een persoon tegelijkertijd een voltijds opleiding volgen en werkloos zijn.

Figuur 2.1 Arbeidsaanbod 15 t/m 64-jarigen, duizenden personen (bron: EBB, 2004)

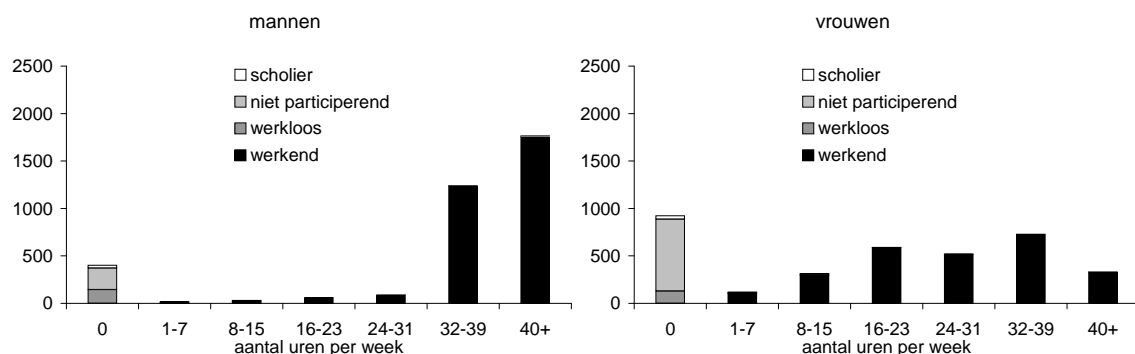

Noot: een scholier volgt een voltijds opleiding; een werkende heeft een baan van tenminste 1 uur per week én is geen scholier; een niet-participant heeft geen baan, is niet op zoek is naar een baan van 12 uur of meer per week (of is niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt), én is geen scholier; een werkloze is op zoek is naar een baan van 12 uur of meer per week, is beschikbaar is voor de arbeidsmarkt, én is geen scholier (maar kan wel een baan hebben van minder dan 12 uur per week).

Relatief weinig vrouwen werken 32 uur of meer per week (1,4 miljoen personen). Deeltijd is daarentegen populair: 1,8 miljoen vrouwen die geen voltijds opleiding meer volgen hebben een deeltijdbaan van minder dan 32 uur per week. Van de overige 2,2 miljoen vrouwen volgt bijna 30% een voltijds opleiding, participeert ruim 60% niet op de arbeidsmarkt en is een kleine 10% werkloos. Ook hier geldt dat de eerste categorie veel studenten en scholieren bevat met een baan van maximaal 15 uur per week.

Wanneer we de vergelijking tussen mannen en vrouwen beperken tot 25 t/m 54-jarigen komen de verschillen ook duidelijk naar voren (figuur 2.2). Typisch voor mannen is dat zij een baan van 32 uur of meer per week hebben, terwijl bij vrouwen een gelijkmatige verdeling te zien is over deeltijd- en voltijdsbanen. Een tweede verschil is dat circa 800 duizend vrouwen niet participeren op de arbeidsmarkt, terwijl het bij mannen om circa 250 duizend personen.

Figuur 2.2 Arbeidsaanbod 25 t/m 54-jarigen, duizenden personen, 2004 (bron: EBB, 2004)

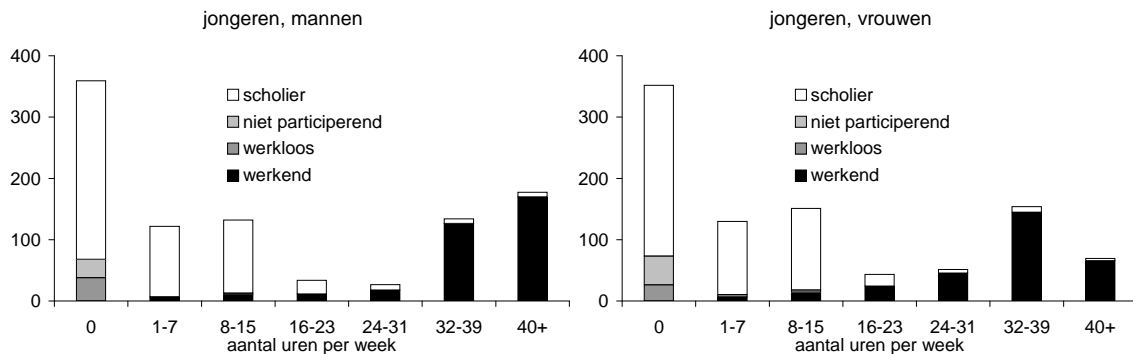
Noot: zie noot bij figuur 2.1.

In de toekomstscenario's in Roodenburg en van Vuuren (2004) verandert de participatie van mannen niet noemenswaardig. In alle scenario's is echter sprake van een daling van de macro participatiegraad van mannen als gevolg van de vergrijzende bevolking. Voor vrouwen wordt in alle scenario's juist een stijgende participatiegraad verwacht. De mate van stijging verschilt echter tussen de verschillende scenario's. In het meest behoudende scenario daalt het aandeel inactieve vrouwen in de leeftijd van 25 t/m 54 jaar met een zevende, terwijl het in het meest gunstige scenario bijna halveert. In het meest gunstige scenario benadert de participatiegraad van vrouwen die van mannen, zij het dat vrouwen wel vaker in deeltijd blijven werken.

3 Arbeidsaanbod van jongeren

Ongeveer drievijfde van de 15 t/m 24-jarigen gaat naar school. De helft van de schoolgaande jongeren verricht daarnaast betaald werk (figuur 3.1). Meestal gaat het om deeltijdbaantjes van ten hoogste 2 dagen per week. Bijna eenderde van de jongeren gaat niet naar school maar heeft een baan. In de meeste gevallen gaat het om een baan van 32 uur of meer per week. Vrouwen werken daarbij vaker in deeltijd dan mannen. Tot slot is er nog een categorie jongeren die geen betaald werk verricht en ook geen opleiding volgt. Het gaat om ongeveer 170 duizend personen, ofwel 9% van het totale aantal jongeren. Ruim de helft hiervan (ongeveer 100 duizend personen) participeert niet op de arbeidsmarkt. Het gaat daarbij vaker om vrouwen dan om mannen. Een uitgebreide bespreking van deze groep is te vinden in Ministerie van SZW (2006).

Figuur 3.1 Arbeidsaanbod 15 t/m 24-jarigen, duizenden personen (bron: EBB, 2004)

Noot: zie noot bij figuur 2.1.

Wanneer we het arbeidsaanbod van jongeren vergelijken met dat van 25 t/m 54-jarigen dan is ten eerste duidelijk dat jongeren uiteraard vaker naar school gaan. Maar afgezien daarvan zijn de verschillen tussen de leeftijdscategorieën niet heel groot. Twee verschillen springen in het oog. Ten eerste is de mate van deeltijdwerk onder werkende jongere vrouwen beduidend lager dan onder 25 t/m 54-jarige vrouwen. Een tweede verschil is dat jongeren ongeveer twee maal zo vaak werkloos zijn als personen in de oudere leeftijdscategorie.

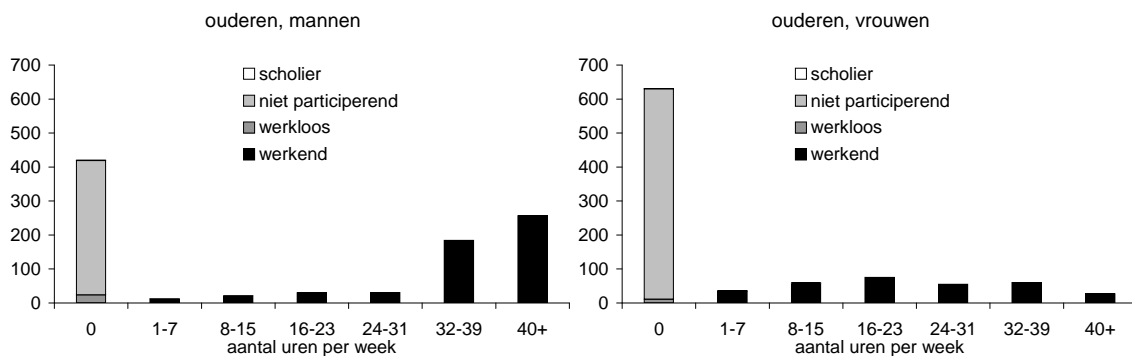
In alle scenario's voor de toekomstige arbeidsparticipatie van jongeren wordt een lichte daling voorzien, die wordt veroorzaakt doordat jongeren steeds vaker voor een hogere opleiding kiezen (Roodenburg en van Vuuren, 2004). De afname zal tussen de 3 en 4%-punt bedragen. Vertaald naar het huidige arbeidsaanbod van jongeren komt dit overeen met een afname van circa 30 duizend personen. Van belang is verder dat het aantal gewerkte uren per werkzame jongere zal dalen om dezelfde reden: meer jongeren zullen naar school gaan of gaan studeren, en daarnaast zullen ze een bijbaantje hebben.

4 Arbeidsaanbod van ouderen

De arbeidsparticipatie van oudere vrouwen is betrekkelijk laag (figuur 4.1). Slechts een kwart van de vrouwelijke bevolking van 55 t/m 64 jaar verricht betaald werk, en dan meestal in deeltijd. Het aantal vrouwen dat geen betaald werk verricht en daar ook niet (actief) naar op zoek is bedraagt ruim 600 duizend.

Onder mannen is de arbeidsparticipatie hoger dan onder vrouwen: ruim de helft verricht betaald werk. Ook is de urenverdeling minder gelijkmatig dan bij vrouwen en werken relatief meer mannen in een voltijdsbaan. Het aantal mannen dat 32 uur of meer per week werkt is bijna 450 duizend. Dit is net wat meer dan het aantal mannen dat geen betaald werk verricht en daar ook niet (actief) naar op zoek is.

Figuur 4.1 Arbeidsaanbod 55 t/m 64-jarigen, duizenden personen (bron: EBB, 2004)

Noot: zie noot bij figuur 2.1.

In vergelijking met jongere leeftijdscategorieën participeren 55 t/m 64-jarigen relatief vaak niet op de arbeidsmarkt (ongeveer de helft). Zowel de oudere mannen als vrouwen die betaald werk verrichten doen dat relatief iets vaker in deeltijd dan personen in andere leeftijdscategorieën. Het werkloosheidspercentage ligt daarentegen op een vergelijkbaar niveau.

In de scenario's voor de toekomstige ontwikkeling van het arbeidsaanbod (Roodenburg en van Vuuren, 2004; Euwals en van Vuuren, 2005) wordt een stijgende participatiegraad van 55 t/m 64-jarigen voorzien. De grootste stijging zal plaatsvinden bij vrouwen, alwaar oudere cohorten vrouwen met een lage participatiegraad worden vervangen door jongere cohorten met een hogere participatiegraad. Daarnaast zal bij mannen een toename van de arbeidsparticipatie plaatsvinden, die wordt veroorzaakt door vertraagde effecten van reeds bestaand beleid. Vooral de hervorming van de WAO (WIA) en het afschaffen van de oude vervroegde uittredingsregelingen (VUT) zullen nog een positief effect hebben op de arbeidsdeelname van oudere mannen. In Euwals en van Vuuren (2005) zal het totale aantal niet-participanten afnemen met circa een vierde, waarvan meer dan driekwart voor rekening van vrouwen komt.

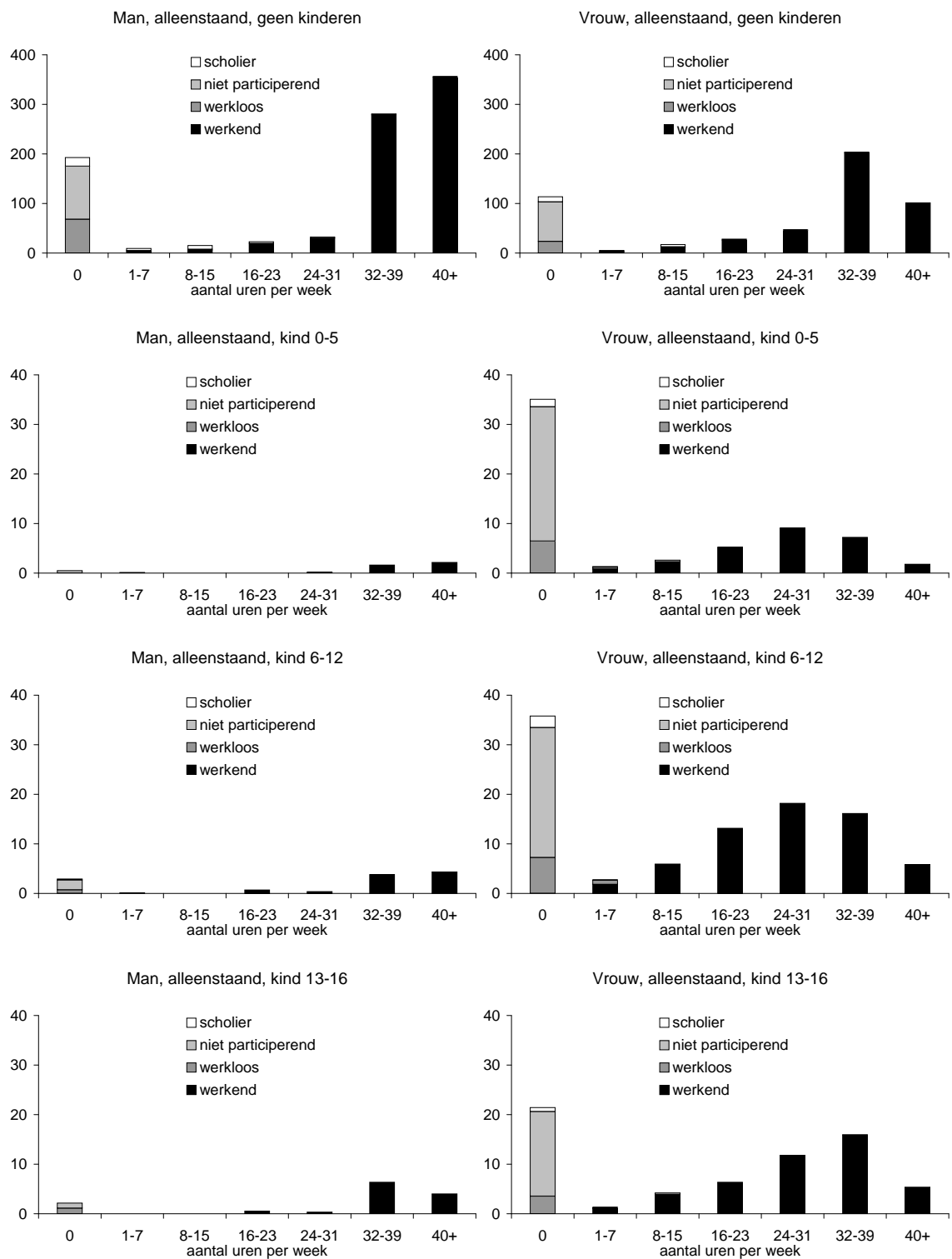
5 Arbeidsaanbod naar gezinssituatie

Het aantal alleenstaande 25 t/m 54-jarige mannen zonder kinderen vormt met ruim 900 duizend personen een grote groep. Deeltijdbanen zijn bij deze groep niet gangbaar, en de meeste alleenstaande mannen zonder kinderen hebben dan ook ofwel een voltijdsbaan ofwel helemaal geen baan (figuur 5.1). Van de bijna 200 duizend mannen zonder baan participeert ruim de helft niet op de arbeidsmarkt. De rest is werkloos of volgt een voltijds opleiding. Het aantal alleenstaande mannen met kinderen is met 30 duizend personen niet erg groot. Het leeuwendeel verricht betaald werk, en dan meestal in een baan van 32 uur of meer per week.

Het aantal alleenstaande vrouwen zonder kinderen is met ruim 500 duizend personen beduidend lager dan bij de mannen. Van deze groep heeft driekwart een baan van 1 uur of meer per week. De onderverdeling naar het aantal gewerkte uren verschilt niet veel met die van mannen, zij het dat vrouwen zonder kinderen minder vaak 40 uur of meer per week werken. Merk ook op dat niet-werkende vrouwen relatief vaak niet actief op zoek zijn naar een baan. Deze categorie telt 80 duizend personen.

Alleenstaande vrouwen met kinderen hebben beduidend minder vaak een betaalde baan dan alleenstaande vrouwen zonder kinderen. Iets minder dan de helft van de vrouwen met kinderen in de jongste leeftijdscategorie (tot 6 jaar) verricht tenminste 1 uur per week betaald werk. Voor vrouwen met oudere kinderen loopt dit op naar iets méér dan de helft. Van de werkende alleenstaande vrouwen met kinderen werkt een ruime meerderheid in deeltijd. Merk op dat tegenover de groep van alleenstaande mannen met kinderen de alleenstaande vrouwen met kinderen een betrekkelijk grote groep vormen van circa 250 duizend personen.

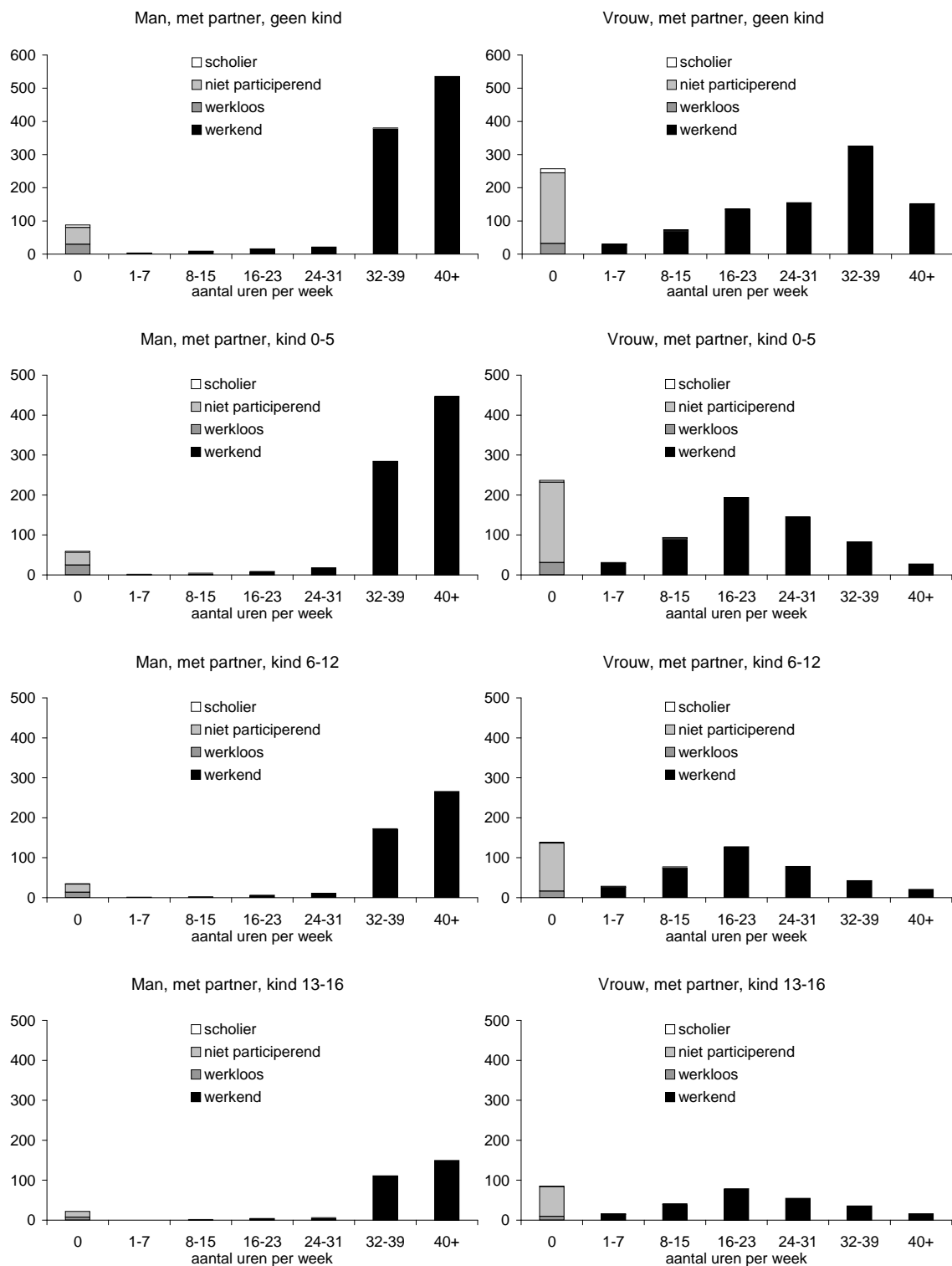
Figuur 5.1 Arbeidsaanbod alleenstaande 25 t/m 54-jarigen, duizenden personen (bron: EBB, 2004)

Noot: zie noot bij figuur 2.1.

Figuur 5.2 Arbeidsaanbod gehuwde en samenwonende 25 t/m 54-jarigen, duizenden personen (EBB, 2004)

Noot: zie noot bij figuur 2.1.

Gehuwde en samenwonende mannen werken in overgrote meerderheid meer dan 32 uur per week. Het aantal kinderen heeft daarop weinig invloed (figuur 5.2). Wel blijken gehuwde en samenwonende mannen iets vaker betaald werk te verrichten dan alleenstaande mannen. Gehuwde en samenwonende vrouwen met kinderen hebben vaker een betaalde baan dan alleenstaande vrouwen met kinderen. Daarentegen werken zij wel relatief vaak in deeltijd. Vrouwen zonder kinderen werken minder uren als zij een partner hebben.

In de scenario's van het toekomstig arbeidsaanbod (Roodenburg en van Vuuren, 2004, Euwals en van Vuuren, 2005) doen zich voor mannen tussen de 25 en 54 jaar geen grote wijzigingen voor; een verdere stijging van hun huidige hoge participatie is ook niet waarschijnlijk. Bij vrouwen doet zich wel een stijging voor in het arbeidsaanbod. Deze betreft echter vooral de beslissing al of niet deel te nemen aan de arbeidsmarkt, waarbij de mate van deeltijd in de scenario's ongeveer even hoog blijft.

6 Arbeidsaanbod naar opleiding

Het arbeidsaanbod van 25 t/m 54-jarigen (mannen en vrouwen samen) stijgt met het niveau van de opleiding. Van de ongeveer 500 duizend personen met alleen basisonderwijs hebben er ongeveer 240 duizend geen baan, en bijna negen van de tien personen uit die laatste groep participeert niet op de arbeidsmarkt en volgt geen opleiding (figuur 6.1). Onder de 1,4 miljoen personen met een vmbo opleiding hebben ongeveer 350 duizend personen geen baan, en ongeveer acht van de tien personen uit die groep participeert niet en volgt geen opleiding. De personen met havo, vwo of mbo opleiding vormen met 3 miljoen een grote groep. Ongeveer 500 duizend personen hebben geen baan, en ongeveer zeven van de tien personen uit die groep participeert niet en volgt geen opleiding.

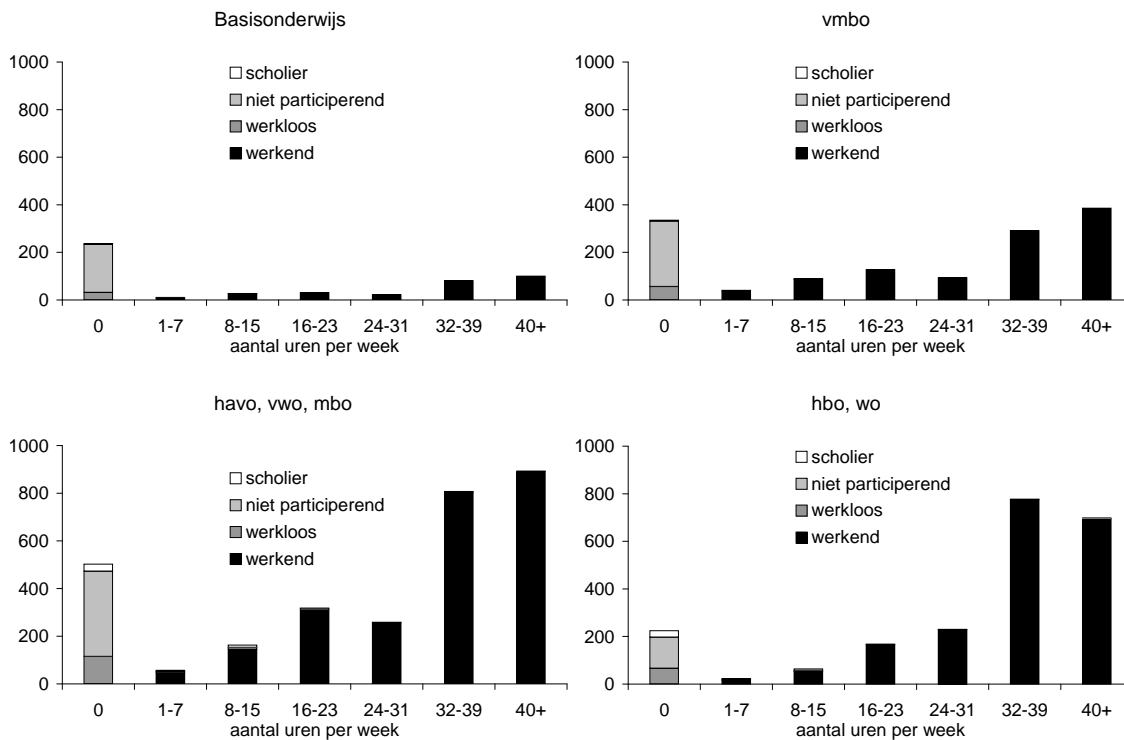
Van de ongeveer 2,2 miljoen hoger opgeleiden (hbo, wo) werken er ongeveer 230 duizend niet. Daarmee is hun werkgelegenheidsgraad duidelijk het hoogst van alle opleidingsniveaus. Ongeveer zes van de tien personen die geen baan hebben participeren wederom niet op de arbeidsmarkt en volgen geen opleiding.

Deeltijd komt bij alle opleidingsniveaus vaak voor. Bij de hoger opgeleiden (hbo, wo) werkt ongeveer een kwart van de personen met een baan minder dan 32 uur per week, terwijl dit ongeveer een derde is bij de andere opleidingsniveaus.

De scenario's voor het arbeidsaanbod zijn niet gespecificeerd naar opleidingsniveau. Twee ontwikkelingen die wel in de scenario's staan beschreven zijn hier relevant. Ten eerste is sprake van een stijging van het opleidingsniveau. Hierdoor zullen steeds meer personen actief zijn op

de arbeidsmarkt. Ten tweede impliceert de voorziene participatiestijging van vrouwen en ouderen dat het aandeel niet-participanten voor ieder opleidingsniveau zal dalen.

Figuur 6.1 Arbeidsaanbod naar opleiding, 25 t/m 54 jarigen, duizenden personen (bron: EBB, 2004)

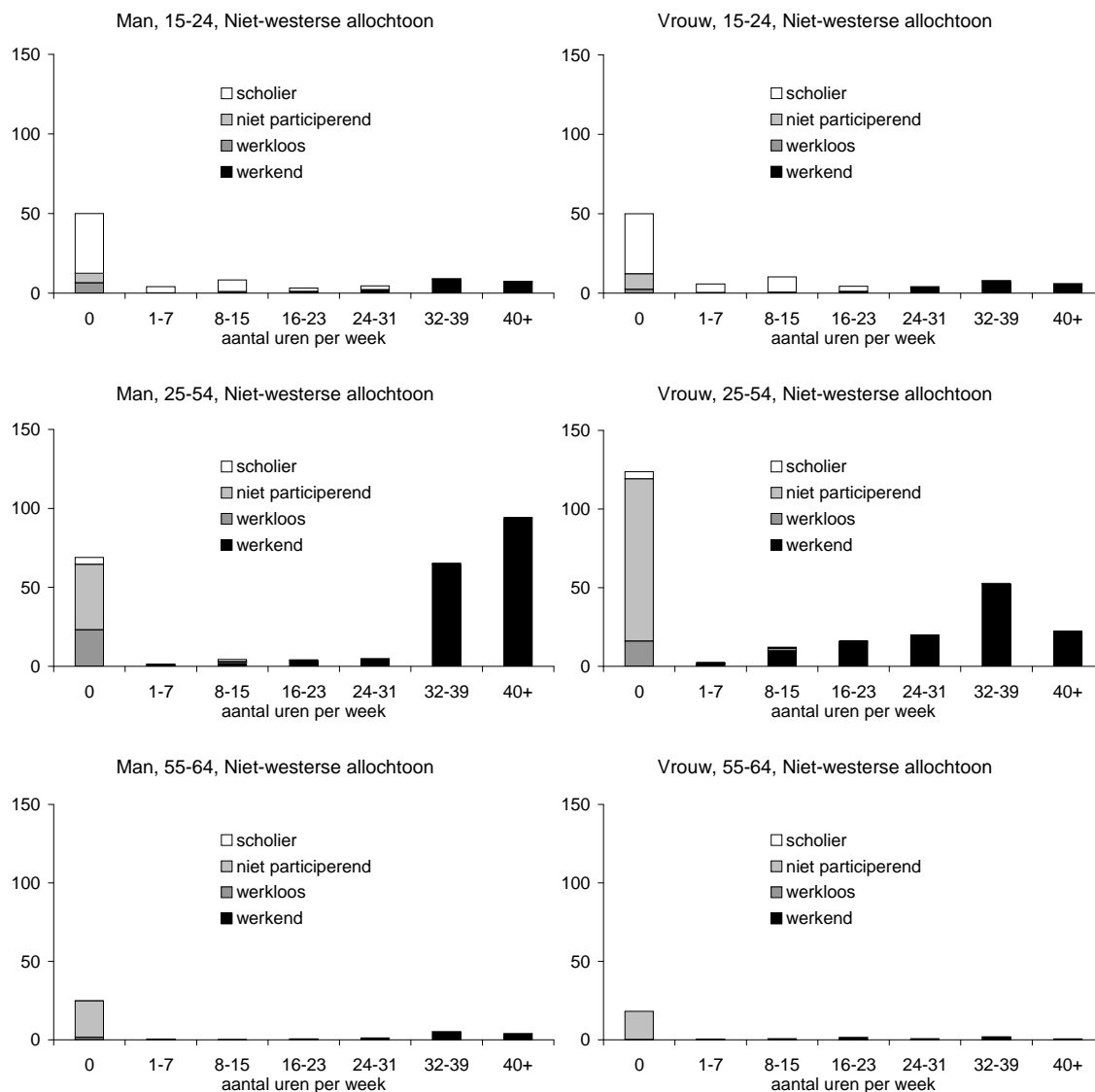
Noot: zie noot bij figuur 2.1.

7 Arbeidsaanbod naar etniciteit

Op de huidige arbeidsmarkt hebben niet-westerse allochtonen een lage werkgelegenheidsgraad en een relatief hoge werkloosheid in vergelijking met autochtonen. De groep van niet-westerse allochtonen in de leeftijd van 15 t/m 64 betreft in dit overzicht ongeveer 730 duizend personen van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse afkomst. De verschillen in arbeidsaanbod tussen de groepen zijn aanzienlijk, maar die laten we hier verder buiten beschouwing. Verder laten we andere niet-westerse allochtonen ook buiten beschouwing.

Niet-westerse allochtone jongeren participeren weinig op de arbeidsmarkt in vergelijking met autochtone jongeren (figuur 7.1). Van deze laatste groep heeft een aanzienlijk deel een kleine deeltijdbaan of een voltijdbaan (zie figuur 3.1). Uiteraard volgen veel jongeren een opleiding, maar daarnaast zijn bijna 10 duizend van de niet-westerse allochtone jongeren werkloos. Het werkloosheidspercentage is hoger dan onder autochtone jongeren, maar desalniettemin vormen ze een minderheid in de groep van ongeveer 60 duizend werkloze jongeren (paragraaf 3).

Figuur 7.1 Arbeidsaanbod niet-westerse allochtonen, duizenden personen (bron: EBB, 2004)

Noot: Niet-westerse allochtonen bevatten Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen. Zie verder noot bij figuur 2.1.

Van de bijna 500 duizend niet-westerse allochtonen in de leeftijd van 25 tot 54 jaar hebben er ongeveer 190 duizend geen baan. Dat is relatief veel vergeleken met autochtonen. Weliswaar werken ongeveer 160 duizend mannen 32 uur of meer per week, maar het aantal werkloze en niet-participerende mannen is met ongeveer 65 duizend relatief hoog. Bij vrouwen is het aandeel dat niet participeert met ongeveer 110 duizend personen relatief groter dan bij autochtone vrouwen, maar niet-westerse allochtone vrouwen die een baan hebben werken juist wel vaak 32 uur of meer per week (ongeveer 75 duizend in aantal). Het betreft hier waarschijnlijk vooral Surinaamse en Antilliaanse vrouwen, waarvan bekend is dat ze juist een relatief hoog arbeidsaanbod hebben.

Ouderen hebben een lage participatiegraad, en zo ook oudere allochtonen. Maar in vergelijking met oudere autochtonen hebben zij een nog lagere participatiegraad. Ongeveer 25 duizend oudere allochtonen hebben een baan, en dat zijn vooral mannen. Omdat deze groep klein in omvang is legt deze bevolkingsgroep weinig gewicht in de schaal. In de toekomst zal de omvang van deze groep echter toenemen.

De vier scenario's in Roodenburg en van Vuuren (2004) zijn uitgewerkt naar etniciteit door de arbeidsmarktparticipatie van eerste en tweede generatie allochtonen expliciet mee te nemen. De eerste generatie gaat in verhoogde mate de leeftijd 55 t/m 64 bereiken. Omdat de participatie voor die leeftijdsgroep laag is, en naar verwachting blijft, zullen zij niet of nauwelijks een positieve bijdrage leveren aan de groei van het arbeidsaanbod. De tweede generatie zal wel bijdragen aan de toename van het arbeidsaanbod, omdat hun participatiegraad meer zal gaan lijken op die van autochtonen. Zonder aanvullend beleid zal echter ook hier geen sprake zijn van overbrugging van het verschil in participatiegraden tussen allochtonen en autochtonen.

8 Conclusie

In dit memorandum is een overzicht gegeven van het huidige arbeidsaanbod naar sociaaldemografische kenmerken, alsmede de toekomstige ontwikkeling daarvan. Dit heeft geresulteerd in de volgende bevindingen:

- Vrouwen hebben minder vaak een betaalde baan dan mannen. Wanneer ze die wel hebben, dan werken ze vaak in deeltijd.
- In de toekomst zal het aantal vrouwen met een betaalde baan toenemen, maar grote wijzigingen in het aantal gewerkte uren per werkende vrouw worden niet verwacht.
- De meeste jongeren gaan naar school of hebben een baan. Naar verwachting zullen jongeren in de toekomst iets vaker naar school gaan en iets minder vaak een voltijds baan hebben.
- Ouderen zullen langer blijven participeren, maar het aandeel niet-participanten onder 55 t/m 64-jarigen zal beduidend hoger blijven dan voor andere leeftijdscategorieën.
- De beslissing van vrouwen om niet of in deeltijd te werken hangt samen met de gezinssituatie. In de toekomst zullen vrouwen met kinderen vaker een baan hebben, maar zij zullen vooral in deeltijdbanen blijven werken.
- De gezinssituatie beïnvloedt nauwelijks de arbeidsaanbodbeslissing van mannen.
- Hoger opgeleiden hebben vaker een baan dan lager opgeleiden, maar deeltijd komt voor onder alle opleidingsniveaus.
- Het aantal niet-participanten is in absolute zin het grootst onder middelbaar (mbo, havo, vwo) en daarna onder lager opgeleiden. In relatieve zin is het aandeel niet-participanten laag onder

hoger opgeleiden, en ook onder middelbaar opgeleiden. In de toekomst zal het relatieve aandeel niet-participanten bij deze groep waarschijnlijk dalen.

- Allochtonen kennen een relatief lage participatiegraad, en zij zullen hun achterstand op andere groepen slechts gedeeltelijk inlopen.

Referenties

P. de Beer (2006), Hogere arbeidsparticipatie kan kostenstijging AOW niet voorkomen, *Economisch Statistische Berichten*, 4488.

R. Euwals en D. van Vuuren (2005), *Arbeidsaanbod tot 2050: een beleidsneutraal scenario*, CPB Memorandum, 134, Den Haag: Centraal Planbureau.

C. van Ewijk, N. Draper, H. ter Rele en E. Westerhout (2006), *Ageing and the Sustainability of Dutch Public Finances*, Den Haag: Centraal Planbureau.

Ministerie van SZW (2006), *Jeugdwerkloosheid: Cijfers en Activiteiten*.

H. Roodenburg en D. van Vuuren (2004), *Arbeidsaanbod in de lange-termijnsenario's voor Nederland*, CPB Document, 71, Den Haag: Centraal Planbureau.

D. van Vuuren en R. Euwals (2006), *De structurele groei van het arbeidsaanbod op middellange termijn*, CPB Memorandum, 155, Den Haag: Centraal Planbureau.